

CENTRUM VOOR POST INITIEEL ONDERWIJS NEDERLAND (CPIO)

EISEN EN RICHTLIJNEN

CONTROLLERSOPLEIDINGEN

VOOR KWALIFICATIE STICHTING REGISTER AC (SRAC)

Januari 2010

Weena-Zuid 170
3012 NC Rotterdam
(010) 201 42 99

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Kwantitatieve minimumeisen	4
2. Kwalitatieve richtlijnen	5
Bijlagen:	
. Vakkenlijst opleiding tot controller	6
. Richtlijnen kernvakken	7

Inleiding

De post-HBO (post-Bachelor) opleidingen tot controller worden door verschillende instituten aangeboden. De instituten profileren de opleidingen door te kiezen voor eigen literatuur en methoden om de lesstof over te brengen. Ook de focus kan verschillen: de nadruk kan liggen op de profit- of non-profitsector; verschillen in controlling per industrie kunnen aan bod komen; verschillende managementdisciplines waar controlling een rol in speelt worden benadrukt. Hierdoor ontstaat diversiteit en is het mogelijk te kiezen voor de opleiding die het beste aansluit bij de beroepspraktijk en het huidige en gewenste niveau van de cursist. Diversiteit van het opleidingsaanbod biedt dus belangrijke voordelen.

Er zijn echter ook nadelen. Het niveau van de opleiding is op dit moment niet meetbaar. Er zijn geen specifieke vereisten aan de opleiding tot controller waardoor het niet mogelijk is om het niveau van een opleiding goed vast te stellen. Vergelijkbaarheid zou wel mogelijk zijn wanneer aanbieders van een opleiding tot controller dezelfde opleiding met dezelfde inhoud zouden aanbieden. Dit gaat echter ten koste van de diversiteit.

De Stichting Register AC (SRAC) wil alleen controllers opnemen die aan strenge eisen voldoen. Eén van deze eisen is het opleidingsniveau. Daarom is er de noodzaak om het niveau van deze opleidingen te meten. Zoals al duidelijk werd ligt hierin een spanningsveld. Aan de ene kant is er de wens van vergelijkbaarheid, aan de andere kant mag dat niet ten koste gaan van de diversiteit. Om toch een gewenst niveau te kunnen vaststellen zijn er verschillende oplossingen: Er kunnen minimumeisen gesteld worden aan de opleiding of er kunnen richtlijnen opgesteld worden waar een opleiding in bepaalde mate aan moet voldoen. Een combinatie van deze twee is in dit geval het meest ideaal. Er kunnen kwantitatieve minimumeisen gesteld worden en kwalitatieve richtlijnen. Hierdoor worden de opleidingen op een aantal gebieden vergelijkbaar, maar behouden zij de mogelijkheid zich op hun eigen manier te profileren en specialisaties aan te bieden.

Bij kwantitatieve minimumeisen is het uitgangspunt dat kernvakken, looptijd, totale studiebelasting, contacturen en toetsing aan een vastgestelde norm voldoen. De kwalitatieve richtlijnen zijn bedoeld voor de vakinhoud en studiebelasting per vak; verhouding contacttijd, zelfstudie en praktijk; aantal keuzevakken en de praktische afsluiting in de vorm van een werkstuk. De eisen en richtlijnen van die opleidingen die zich kwalificeren voor accreditatie door SRAC worden in de eerste twee paragrafen van dit document verder uitgewerkt.

Controllers komen pas dan in aanmerking voor inschrijving bij SRAC wanneer de gevolgde opleiding(en) aan deze eisen en richtlijnen voldoen. Of dit het geval is wordt door het onafhankelijke instituut Centrum Post Initieel Onderwijs Nederland (CPION) vastgesteld.

SRAC verwacht overigens dat ingeschrevenen op de hoogte blijven van de actuele ontwikkeling in het vakgebied.

1. Kwantitatieve minimumeisen

Ten eerste moet de post-HBO opleiding tot controller een bepaald gewicht hebben. Daarmee wordt niet alleen bedoeld op de studiebelasting en het aantal contacturen, maar ook het traject van toelating tot de opleiding. In totaal mag de studiebelasting niet minder dan 900 uur zijn, om het vereiste niveau te kunnen behalen. Deze uren moeten verantwoord worden in het opleidingsprogramma. Van de totale studiebelasting wordt een zesde aan contacttijd besteed. Verschillende kwesties kunnen pas goed inzichtelijk gemaakt worden door de problemen te bespreken die de cursisten in de dagelijkse praktijk tegenkomen. De overige studie-uren mogen vrij verdeeld worden over contacturen, zelfstudie en praktijk.

Ten tweede moet het gewenste instapniveau van de cursist vastgesteld worden door een examencommissie. De vooropleiding kan bestaan uit SPD of HEAO-BE. In de vooropleiding moet de cursist in ieder geval de volgende vakken hebben gehaald: Recht, belastingen, financiering en boekhouden. Deze vakken zijn opgenomen in bijlage 1. Daarnaast moet tenminste vastgesteld worden dat de cursist in het vakgebied controlling of financial management werkzaam is, om de link te kunnen leggen tussen theorie en praktijk.

Ten derde de inhoud: In overleg met SRAC is vastgesteld welke vakken vereist zijn in iedere post-HBO opleiding tot controller die toegang moet bieden tot inschrijving in het register van SRAC. Het gaat hier om Management Accounting, Financial Accounting, Planning & Control, Informatievoorziening, Risk Management, Organisatiekunde, Beroepsoriëntatie en Ethiek. Een overzicht van deze kernvakken staat eveneens in de eerste bijlage. Door de verschillende instituten worden echter geregeld verschillende benamingen gebruikt voor vakken met een vergelijkbare inhoud. Daarom is er in de kwalitatieve eisen een lijst opgenomen met richtlijnen voor de vakinhoud. Wanneer blijkt dat de vakken voldoende overeenkomen wordt aan deze eis ook voldaan.

Ten vierde: toetsing. Natuurlijk moet er op enig moment in de opleiding een moment zijn waarop getoetst wordt of de cursisten het gewenste niveau hebben. Dit kan tussentijds, maar ook met een afsluitende toets. Vergelijkbare examinering is een ideale manier om vast te stellen of cursisten aan het einde van de opleiding het gewenste theoretische niveau hebben bereikt. Vergelijkbare toetsing is op dit moment nog geen vereiste.

2. Kwalitatieve richtlijnen

Het beeld van de opleiding blijft echter te beperkt wanneer alleen naar kwantitatieve kenmerken wordt gekeken. De opleiding heeft een bepaald gewicht door de studiebelasting en de doorlooptijd, maar dit zegt nog niet voldoende over de manier waarop deze tijd wordt doorlopen. Het karakter van het beroep van controller vraagt om een opleiding die diep verweven is met praktijkwerk, met de actualiteit en met de eigen organisatie. Het is mogelijk om ook aan deze verhoudingen minimumeisen te stellen, maar dit is onwenselijk omwille van het behoud van diversiteit van de opleiding en bovendien is de handhaving van dergelijke eisen veel problematischer. Door richtlijnen op te stellen worden de verwachtingen van SRAC duidelijk en kunnen instituten hun opleiding hiernaar inrichten. Wanneer een opleiding te veel afwijkt van deze richtlijnen kan ook duidelijk gemaakt worden, waarom dit het geval is en waar het instituut nog aan moet werken om de opleiding alsnog aan de visie van het SRAC te laten voldoen.

Ten eerste kijken we naar vakinhoud: hoewel in de kwantitatieve eisen al is vastgesteld welke vakken tot het minimumpakket van de post-HBO opleiding tot controller behoren, is er ook behoefte aan een kwalitatieve richtlijn per vak. Voor alle vakken geldt: de informatie in de colleges moet actueel zijn, direct toepasbaar op de dagelijkse beroepspraktijk van de controller en moet actief behandeld worden. Dit wil zeggen dat naast het bestuderen van theorie er aandacht is voor implementatie van de theorie. Tijdens de contacturen is er tijd vrij voor discussie tussen de cursisten onderling en de docent. Er wordt gewerkt met voorbeelden uit de praktijk en de kennis wordt toegepast in de praktijk van de cursisten. Hierdoor doen de cursisten niet alleen kennis op, maar ook vaardigheden. Hoewel dit een brede richtlijn is, wordt deze verder afgebakend door de richtlijnen voor studiebelasting per vak, leerdoelen, inhoud en onderwijsvorm. In de tweede bijlage staan deze richtlijnen per vak opgenomen. De instituten zijn bovendien verplicht een bepaald deel van de studiebelasting in te zetten voor contacturen, zoals in de kwantitatieve vereisten is opgenomen.

Ten tweede kijken we naar de verhouding tussen contacturen, zelfstudie en praktijk. In de kwantitatieve eisen werd al duidelijk dat minimaal een zesde van de totale studiebelasting aan contacturen moet worden besteed. Om deze contacturen zo effectief mogelijk te laten verlopen is het van belang dat voorafgaand aan ieder college literatuur wordt bestudeerd en de theorie getoetst wordt aan de hand van het eigen praktijkwerk. Hierdoor kunnen tijdens de contacturen discussies worden gevoerd over specifieke gevallen, waardoor de betekenis van de theorie waarde krijgt in de praktijk.

Ten derde kan een instituut naast de vereiste kernvakken in de opleiding verschillende specialisaties aanbieden om de controller de mogelijkheid te bieden zich te specialiseren op verschillende niveaus binnen zijn organisatie. Marketing, logistiek, kwaliteitsmanagement, compliance, governance en treasury zijn de aanbevolen vakken. Het staat instituten vrij om naast deze specialisaties andere vakken aan te bieden.

Ten vierde de praktische kennis. De theoretische kennis wordt gemeten door de afsluitende toets. Daarnaast is het wenselijk dat de praktische kennis wordt getoetst door een afsluitend essay of scriptie toegespitst op een onderwerp uit de eigen praktijk.

Bijlage 1

Vakkenlijst opleiding tot controller

Vakken in vooropleiding

Recht
Belastingen
Financiering
Boekhouden

Kernvakken

Management Accounting
Financial Accounting
Planning & Control
Bestuurlijke Informatievoorziening
Risk Management
Organisatiekunde
Beroepsoriëntatie en Ethiek

Keuzevakken

Marketing
Logistiek
Kwaliteitsmanagement
Compliance
Governance
Treasury
Projectmanagement

Bijlage 2

Richtlijnen kernvakken

MANAGEMENT ACCOUNTING

Studiebelasting: 180 uur

Leerdoel: Kennis en vaardigheden verwerven in het proces van het identificeren, meten, verzamelen, analyseren, voorbereiden, interpreteren en communiceren van informatie met als doel het management onderbouwde beslissingen te laten maken.

Vakinhoud: Inrichting en besturing van informatiesystemen; proces van ondersteuning van het management door verstrekking van informatie; begrip van moderne besturingssystemen. Management accounting vereist echter voor verschillende branches en organisatievormen een afwijkende aanpak. Naast actuele theorieën over methoden en technieken en een korte uitwijding over de verschillen per industrie wordt in dit vak een casestudie uit de eigen praktijk verwerkt. Hierdoor worden de industriespecifieke factoren voor de controller inzichtelijk gemaakt.

Onderwijsvorm: De algemene opzet van dit vak is breed en grijpt in eerste instantie terug op eerder verkregen kennis. De theoretische basis wordt behandeld in de colleges en bijbehorende literatuur. De hier verkregen kennis en vaardigheden dienen als basis voor de persoonlijke casestudie. Een breder inzicht ontstaat na de bespreking van de individuele cases tijdens een slotbijeenkomst.

FINANCIAL ACCOUNTING

Studiebelasting: 120 uur

Leerdoel: Het kunnen analyseren, begrijpen en mede opstellen van externe financiële verslaggeving, zoals een jaarrekening.

Vakinhoud: De externe communicatie van financiële gegevens gebeurt aan de hand van periodieke rapportages, zoals het jaarverslag. Financial Accounting dient ervoor externe stakeholders (zoals aandeelhouders, kredietverschaffers en overheidsinstanties) inzicht te geven in de financiële positie van het bedrijf. Dit onderdeel richt zich dan ook vooral op het opstellen van de jaarrekening, maar ook op tussentijdse rapportages. De voorschriften van de RvJ zijn hierbij leidend. Naast deze basis van externe verslaggeving is er aandacht voor actuele internationale en nationale ontwikkelingen op het gebied wet- en regelgeving van financiële rapportages, zoals de International Financial Reporting Standards.

Onderwijsvorm: Verschillende methodes voor het opstellen van financiële overzichten worden in de literatuur behandeld en in de contacturen bediscussieerd. De discussie wordt ondersteund door het gebruik van verschillende jaarrekeningen uit de praktijk.

PLANNING & CONTROL

Studiebelasting: 180 uur

Leerdoelen: Het kunnen vertalen van bedrijfsvoornemens in begrotingen en meerjarenramingen op verschillende niveaus in de organisatie en het bewaken van de uitvoering van de activiteiten, zoals opgenomen in de begroting, door middel van voortgangsrapportages om het bedrijfsproces te beheersen. Voorts het kunnen toepassen van instrumenten zoals key performance indicators, balanced scorecards, exception reports, niet-financiële indicatoren, dashboards, rolling forecasts, benchmarking en de kwaliteitscirkel van Deming.

Vakinhoud: In dit vak worden alle facetten van Planning & Control behandeld. De focus ligt op het maken van jaarlijkse begrotingen en tussentijdse rapportages. De begroting dient om richting te geven aan de beleidsvoornemens en de rapportages dienen ervoor de gewenste richting aan te houden. Door praktijkvoorbeelden ontstaat inzicht in de mogelijkheid tot bijstelling van activiteiten of processen of zelfs het aanpassen van voorgenomen beleid. In het vak worden verschillende niveaus behandeld; er is speciale aandacht voor de branche en het organisatieonderdeel van de cursist.

Onderwijsvorm: Algemene regels voor het opstellen van een begroting worden behandeld in de colleges en de literatuur. In het college zullen verschillende praktijkvoorbeelden van begrotingen naar voren komen. Gerelateerde rapportages worden gebruikt om te laten zien waar bijsturing van het beleid nodig is. Verschillen tussen branches en bedrijfsniveaus komen aan bod door discussie in het college.

BESTUURLIJKE INFORMATIEVOORZIENING

Studiebelasting: 120 uur

Leerdoelen: Inzicht verkrijgen in de sleutelrol die de controller vervult in de definitie, productie en interpretatie van managementinformatie in de organisatie. De controller is in staat de data betreffende operationele, tactische en strategische doeleinden snel en accuraat aan te leveren. Belangrijk is de plaatsbepaling van de controller (type controllers, verschillende invulling van deze rol) en de formulering van managementinformatie en moderne rapportagetechnieken.

Vakinhoud: Inzicht geven in de verschillende bedrijfsprocessen zoals inkoop, verkoop, personeel, productie. Behandeling van de belangrijkste administratieve processen en controle aspecten; interne beheersing en betrouwbaarheid; de administratieve organisatie als centrum binnen de organisatie. Input vanuit de disciplines geeft het management inzicht in het totale proces en de onderlinge samenhang. Er worden onderlinge verbanden gelegd. Hoe zet men ERP-systemen in.

Onderwijsvorm:

De theorie achter informatievoorziening wordt behandeld in de colleges en de literatuur. Als zelfstudie wordt voor verschillende processen een planning gemaakt. Ook wordt een planning gecontroleerd op afwijkingen met de huidige situatie.

RISK MANAGEMENT

Studiebelasting: 120 uur

Leerdoelen: Het kunnen identificeren en kwantificeren van verschillende soorten risico's waaronder afbreuk, continuïteit, innovatie, etc. en het vaststellen van beheersmaatregelen, waardoor de kans van het optreden van risico's – of de gevolgen daarvan – verminderd wordt.

Vakinhoud: Naast het berekenen van risico's richt dit vak zich voornamelijk op het voorkomen van risico's door de kans of het gevolg weg te nemen; verminderen van risico's door de kans of het gevolg af te laten nemen tot een acceptabel niveau; accepteren van bepaalde risico's wanneer de kans of het gevolg zeer klein is; uitbesteden van risico's, oftewel het verzekeren tegen bepaalde gevolgen.

Onderwijsvorm: In college en literatuur worden verschillende risicomodellen besproken en bediscussieerd. Er is veel aandacht voor praktijkvoorbeelden.

ORGANISATIEKUNDE

Studiebelasting: 120 uur

Leerdoelen: Inzicht in de efficiëntie van de organisatie, governance, stakeholders, cultuur waar de controller werkzaam is en de plaats van die organisatie in een grotere context. Hierdoor krijgt de controller vaardigheden tot motiveren en aan te sturen.

Vakinhoud: Verschillende bestuursmodellen worden in dit vak behandeld, evenals de factoren die hiervoor bepalend zijn. Zo ontstaat er inzicht in het handelen van medewerkers, in de structuur en cultuur van de organisatie en in organisatienetwerken. De controller houdt toezicht op het innovatievermogen, creativiteit, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en commercieel inzicht van de medewerkers.

Onderwijsvorm: In college en literatuur worden verschillende bestuursmodellen besproken en bediscussieerd. De theoretische kennis vormt de basis, waardoor daarna uitvoerig kan worden ingegaan op de organisatie waar de cursisten werkzaam zijn en de toepasbaarheid van verschillende modellen.

BEROEPSORIËNTATIE EN ETHIEK

Studiebelasting: 60 uur

Leerdoelen: Vaardigheden verwerven voor de uitvoering van de eigen werkzaamheden, niet zo zeer op theoretisch niveau, maar toepasbaar in de dagelijkse praktijk. Voorts inzicht verwerven in de rol en positie van de controller in de organisatie.

Vakinhoud: Diverse persoonlijke vaardigheden en inzicht in de eigen positie, die behulpzaam zijn bij een effectieve uitvoering van de functie. Het overbrengen van informatie is een kerntaak van de controller. Om dit op een duidelijke manier te kunnen doen heeft hij sterke communicatieve vaardigheden nodig. In dit vak is daarom ruim aandacht voor het communiceren van adviezen en de presentatie van informatie, zowel schriftelijk als mondeling. De controller komt in de beroepsuitoefening regelmatig voor morele dilemma's te staan. Veelal is de controller dan op zichzelf aangewezen. In dit vakonderdeel worden ethische vraagstukken behandeld.

Onderwijsvorm: In colleges en literatuur wordt de theorie behandeld, maar de focus ligt op oefening van de communicatieve vaardigheden. Tijdens de colleges worden door de deelnemers presentaties gegeven en door docent en medecursisten van feedback voorzien. Ethische kwesties worden tijdens de colleges in discussie besproken.

KEUZEVAKKEN (IN AANVULLING OP KERNAVAKKEN)

Studiebelasting: 150 uur per keuzevak

Leerdoelen: Kennis en vaardigheden verwerven om zich te specialiseren in onderdelen van het vakgebied waar de cursist in de werkpraktijk direct mee te maken heeft, of waar de cursist zich in de toekomst meer in wil verdiepen. Mogelijke keuzes zijn daarbij: Marketing, Logistiek, Kwaliteitsmanagement, Compliance, Governance, Treasury en Projectmanagement.

Vakinhoud: Deze vakgebieden zijn specialisaties op zich, waarvan de controller een zekere kennis verwerft. Daarnaast wordt speciaal gefocust op de taken van de controller binnen de organisatie. In de praktijk komt het erop neer dat de controller zich bezighoudt met de terugkoppeling van de resultaten, zodat het beleid in de specifieke afdeling kan worden bijgesteld.

Onderwijsvorm: In de meeste gevallen zal de controller zich specialiseren in het keuzevak waarin hij of zij op dat moment werkzaam is. De onderwijsvorm zal dan ook weinig verschillen van de andere vakken. Naast theoretische kennis is er een sterke focus op (discussie over) praktijkcases. Argumentatie voor de discussie wordt gevonden in verschillende theorieën, zoals behandeld in de colleges en de literatuur.